

B I L T E N

broj 12

25.novembar 2013.

026/4711-035, E-mail: info@psssd.org.rs
11431 Kolari, Železnička bb, Smederevo

SAVETODAVNA SLUŽBA

Sadržaj:

Rezidba kao uslov eliminacije alternativnog roda.....strana 3

Savetodavac Boban Marković

Značaj osnovne obrade zemljišta.....strana 3

Savetodavac Dragomir Radić

Zaštita voća i vinove loze u fazi mirovanja.....strana 4,5

Savetodavac Slavica Stojkić

Korišćenje silaže u ishrani ovaca.....strana 5

Savetodavac Radiša Petrović

Veštačko osemenjivanje krmača.....strana 6

Savetodavac Zoran Nedeljković

Proizvodnja rakije.....strana 7

Savetodavac Vida Evstratiev

Kvalitet usluga u ruralnom turizmu.....strana 8

Savetodavac Goran Pavlović

REZIDBA KAO USLOV ELIMINACIJE ALTERNATIVNOG RODA

Nakon završene berbe koja se iz razloga obilatog roda, deficita ambalaže i lepog vremena produžila i previše, voćare očekuje niz poslova. Na prvom mestu unos NPK-a đubriva u kombinaciji sa dopunskom obradom zemljišta i kontrola aktivnih rupa glodara. Ipak, jedna od operacija o kojoj treba da se razmišlja u doglednom periodu, a prema tome koliko vremenske prilike dozvole je i početak zimske rezidbe.

Za redovno rađanje voćaka potrebno je uspostaviti i stalno održavati uravnotežen odnos između vegetativnog porasta i plodonošenja. Ova ravnoteža može biti poremećena iz raznoraznih uzroka što dovodi do poremećaja u ekonomici proizvodnje. U ponovnom uspostavljanju narušene ravnoteže rezidba može imati značajno mesto.

Alternativna rodnost može biti rezultat pojedinačnih i grupnih činilaca ali je manje više vezana za period razvoja voćke. Sklonost ka alternativnom rađanju izraženija je kod rodnihi sorata i kod sorata kasnije epohe sazrevanja kao i kod starijih zasada. Klimatske nepogodnosti takođe mogu biti uzrok u poremećaju uspostavljene ravnoteže. U godinama kada dolazi do izmrzavanja cvetnih pupoljaka ili kada imamo loše vremenske uslove u momentu oplodnje dolazi do pojačane vegetativne aktivnosti a sve to na štetu diferenciranja cvetnih pupoljaka za narednu vegetaciju. Primenjena tehnologija gajenja vrlo često je jedan od uzroka neredovnog rađanja. Nedovoljna obezbeđenost vodom u sušnim reonima i nedovoljna ishrana mogu smanjiti vegetativni prirast a time i količinu roda u narednoj godini.

Kod sorata jabuka u godinama obimnog roda treba radikalnije smanjiti broj formiranihi rodnihi grana ukklanjanjem slabo razvijenih i previše bujnih. Istovremeno ostaviti i dovoljno jednogodišnjih umereno bujnih letorasta koji će se tokom vegetacije pripremiti za rod u sledećoj godini. U godini slabijeg cvetanja i zametanja prilikom rezidbe ostaviti sve rodne grane a sa bujnih rodnihi grana ukloniti jake letoraste i time poboljšati zametanje i opterećenje rodom.

Kao zaključak može se reći da su poremećaji ravnoteže i periodična rodnost jedan od osnovnih faktora ekonomske opravdanosti proizvodnje voća. Ponovno uspostavljanje ravnoteže se postiže pravilno određenim intezitetom osnovne rezidbe, smanjenjem ili povećavanjem doza azotnih đubriva a u slučajevima prevelike bujnosti i primenom odgovarajuće letnje rezidbe.

ZNAČAJ OSNOVNE OBRADJE ZEMLJIŠTA

Za postizanje visokih i stabilnih prinosa, kao i za blagovremenu i kvalitetnu setvu, vrlo je veliki značaj pravovremene i kvalitetne osnovne obrade zemljišta, tj. dubokog oranja. Ovom operacijom se poboljšava vodno-vazdušni režim zemljišta, postiže se bolja (mrvičasta) struktura, uništavaju se iznikli korovi itd. Prekidanjem kapilarnih puteva kojima isparava voda (evaporacija) čuva se već postojeća vlaga u zemljištu, a i od narednih padavina ostane vlaga za narednu sezonu. Veća akumulacija vlage je jedan od glavnih uslova što na zasejanim parcelama gde je obavljeno kvalitetno oranje, imamo veće i stabilnije prinose. Sledeća prednost je i u tome što je bolja mineralizacija organske materije od žetvenih ostataka u zemljištu, što utiče na bolje biološke osobine zemljišta.

Ako su u pitanju usevi koji rano napuštaju njivu, onda klasičan način obrade zemljišta podrazumeva sledeće radne operacije :

- ljuštenje strnjišta na dubinu 10-15 cm odmah posle žetve
- oranje na 20-25 cm krajem avgusta
- oranje na punu dubinu od 30-35 cm uz prethodno rasturanje mineralnih đubriva

Posle svake od ovih operacija treba zatvoriti brazdu da bi se sprečio gubitak zemljišne vlage. Ovo se u praksi obično preskače, što se naročito pokazuje smanjenjem prinosa u sušnim godinama.

Određivanje pravog momenta za oranje je od izuzetnog značaja za strukturu zemljišta. U praksi se to određuje ovako : ukoliko se napravljena grudva ispusti iz ruke sa visine od jednog metra i prilikom udara se raspadne, to je znak da se zemljište nalazi u stanju fizičke zrelosti za obradu. Ukoliko je

zemljište previše vlažno, dolazi do sabijanja zemljišta, istiskivanja vazduha – što dalje dovodi do povećane kiselosti, kvarenja strukture koja ne može da se popravi za sledeće 3 godine pod uslovom da se dalje ne sabija. Tako obrađeno zemljište se brzo osuši i stvrdne do te mere da prestaju svi dalji radovi. Isto tako, oranje presuvog zemljišta dovodi do lomova, povećane potrošnje goriva i lošijeg kvaliteta rada, pa u ovom slučaju treba sačekati kišu.

Ako se pridržavamo svih optimalnih uslova za obradu zemljišta, to će se odraziti na povećanje i bolji kvalitet prinosa.

ZAŠTITA VOĆA I VINOVE LOZE U FAZI MIROVANJA

Kod zaštite od bolesti i štetočina važno je poznavati simptome koje određene štetočine i bolesti izazivaju na lišću i mladima, cvetu, plodovima, na drvetu i korenu. U jesen, kada voćke pod uticajem abiotičkih faktora svode životne aktivnosti na minimum (faza mirovanja) potrebno izvršiti pregled i konstatovati pojavu, brojnost i prezimljavajuće oblike pojedinih štetnih organizama u voćnjacima i vinogradima. S ciljem smanjenja brojnosti populacije štetnih organizama u narednoj vegetaciji potrebno je izvršiti zimsko tretiranje.

Kasno zimsko, odnosno, rano prolećno prskanje (izvodi se u periodu od opadanja lišća pa do kretanja vegetacije u proleće), ima izuzetan značaj u zaštiti od kovrdžavosti lišća breskve, šupljikavosti lišća koštičavog voća, čađave krastavosti jabuke i kruške, rogača šljive, crne pegavosti vinove loze, i brojnih štetočina kao što su štitaste vaši, jaja lisnih vaši i drugi prezimljujući oblici štetnih insekata. Tu, pre svega, možemo pomenuti: štitaste vaši *Coccoidea*), lisne vaši (*Aphididae*), krvava vaš (*Eriosoma lanigerum*), jabukin cvetojed *Anthonomus pomorum*), kruškine buve (*Psylla* spp.), mrazovci

(*Geometridae*), gubar (*Lymanthria dispar*), voćni crveni pauk (*Panonychus ulmi*) i razni smotavci (*Tortricidae*)... Najznačajnije štetočine vinove loze su: crveni voćni pauk (*Panonychus ulmi*), cigaraš (*Byctisus betule*), pipe vinove loze, pepeljasti groždani moljac (*Lobesia botrana*).

pepeljasti groždani moljac

jabukin cvetojed

cigaraš

Najbolji rezultati u suzbijanju štetnih organizama se postižu kada se zimsko tretiranje izvodi u drugoj polovini februara ili početkom marta, upravo pred samo kretanje vegetacije. Ukoliko temperature, tokom februara, budu iznad proseka doći će do ranijeg kretanja vegetacije kod nekih voćnih vrsta. U tom slučaju treba što pre obaviti zaštitu tj. prskanje višegodišnjih zasada kao i mehaničko odstranjivanje oštećenih i obolelih organa.

Ono što je važno naglasiti voćarima i vinogradarima je da prate fenološke faze kroz koje biljka prolazi kako bi izvršili odgovarajuća preventivna prskanja.

Za zaštitu od prouzrokovaca bolesti preporučuju se bakarna sredstva. Zimsko mirovanje voćaka i vinove loze omogućava da se ova sredstva primene u većim koncentracijama nego što je preporučeno. Njihova primena moguća je i u fazi bubrenja pupoljaka, ali se tada treba pridržavati preporučenih koncentracija, zbog moguće fitotoksičnosti koju može izazvati bakar. Ovo naročito važi za koštičave vrste, posebno breskvu, koja je osetljiva na bakar.

Ako su na vočkama prisutne štitaste vaši i druge štetočine, bakarnom sredstvu dodaje se mineralno ulje.

U našim poljoprivrednim apotekama mogu se naći i preparati koji predstavlja gotovu kombinaciju bakra i mineralnog ulja, tako da njegovom primenom istovremeno suzbijamo i prouzrokovaoče bolesti i štetočine.

Vinovu lozu nakon rezidbe i iznošenja orezanih lastara iz vinograda, treba zaštititi bakarnim sredstvom, u cilju zaštite od crne pegavosti. Prouzrokovaoč crne pegavosti je izuzetno destruktivan parazit koji je aktivan upravo u ovom periodu. Sa prvim kišama koje se obično poklope sa fazom otvaranja pupoljaka kod vinove loze, ova gljiva proizvodi veliki broj spora koje vrše infekciju mladih biljnih delova.

Na kraju, treba naglasiti da je izuzetno važan kvalitet ovog kasnog zimskog tj. ranog prolećnog prskanja i baš iz tog razloga prskanje mora biti temeljno i sa dovoljnom količinom tečnosti. Ne retko se može čuti da prvo i poslednje tretiranje je takozvano kupanje voća.

štitaste vaši

krvava vaš

voćni crveni pauk

KORIŠĆENJE SILAŽE U ISHRANI OVACA

Jedna od osnovnih karakteristika našeg ovčarstva su ekstenzivni uslovi držanja, sa nedovoljnom i nekvalitetnom ishranom, a posebno u zimskim mesecima. Najveći broj ovaca gaji se u brdsko planinskim uslovima koji su manje ili više nepogodni za intenzivniju proizvodnju stočne hrane, pa je samim tim i njihova ishrana relativno oskudna. Posebno je problematična zimska ishrana ovaca, jer period bez zelene hrane (paše) u navedenim predelima traje do pola godine. U tom periodu životinje se hrane konzervisanim hranivima, a to su na prvom mestu sena osrednjeg ili lošeg kvaliteta, kukuruzovina, pa čak slama ili lisnik.

Istovremeno, to je i period bremenitosti i jagnjenja ovaca, što zahteva bolju i raznovrsniju hranu. Kako toga često nema, dolazi do brojnih problema kao što su: smanjenje plodnosti, komplikacije pri jagnjenju, smanjenje vitalnosti i porasta jagnjadi, niska proizvodnja mleka, mesa, vune itd.

Pored poboljšanja genetske osnove naših stada, važna mera koja se mora preduzimati u cilju unapređenja ovčarstva jeste i poboljšanje ishrane. U tom pogledu najznačajnije promene koje se mogu reлно preduzeti jesu veće korišćenje koncentrata, ali i uvođenje koncentrata u zimsku ishranu. U slučaju korišćenja silaže za ishranu ovaca, obavezna je vakcinacija protiv enterotoksemije.

Za ishranu ovaca silaža se može spremati od različitog biljnog materijala, slično kao i za goveda. I u ovom slučaju najprihvatljivija za proizvođače jeste silaža kukuruza, jer je postupak njenog spremanja najjednostavniji. Brdski predeli, istina, nisu pogodni za gajenje kukuruza zbog kraćeg vegetacionog perioda. Međutim, u ovom slučaju cilj i nije potpuno sazrevanje kukuruza radi dobijanja zrna kao glavnog proizvoda, već se njegovo ubiranje može obaviti znatno ranije, u fazi mlečno-voštane do voštane zrelosti.

Pored korišćenja cele biljke kukuruza za siliranje, u obzir dolaze trave, leptirnjače i travno-leguminozne smeše. Brdsko-planinski tereni pružaju najviše mogućnosti za gajenje trava i leptirnjača, pri čemu se hrana

za zimu ne treba konzervirati samo sušenjem, već i siliranjem. Silaže leptirnjača mogu biti odličan izvor proteina upravo u mesecima intenzivnog razvoja ploda i jagnjenja ovaca, kao i u periodu dojenja. Pri siliranju trava i leptirnjača preporučuje se prethodno provenjavanje pokošenog materijala, jer će takva silaža teže izmrznuti.

Korišćen tekst Dr. Nenada Đorđevića

VEŠTAČKO OSEMENJIVANJE KRMAČA

Naši proizvođači u svinjarstvu su zainteresovani za veštačko osemenjivanje. Uslovi za praktikovanje veštačkog osemenjivanja krmača kod nas su nepovoljni i može se reći da je taj vid oplodnje u Srbiji nedovoljno razvijen.

Najjeftinije, najpraktičnije, i najefikasnije je ako osemenjivanje svojih krmača vrši sam odgajivač.

Obuka odgajivača traje vrlo kratko (2-3 dana). Naši odgajivači su, kao što smo to već rekli, zainteresovani da to rade. Oni najbolje poznaju svoje krmače, stalo im je da se sve operacije (otkrivanje estrusa, nabavka semena, osemenjivanje) na najbolji način obave.

Odgajivač naručuje seme od centra za V.O. krmača. Ako je blizu, može sam da ga preuzme. U tom slučaju za njega su doze jeftinije. Može da traži da mu se doze donesu kući. Ako ne želi da sam osemenjiva svoje krmače, može da traži kvalifikovaniju osobu.

Za uspeh osemenjivanja je bitno da se svaka operacija od početka do kraja, na odgovarajući, najbolji način obavi. Ako se sve operacije pravilno urade, tada su rezultati veštačkog osemenjivanja krmača isti kao kod prirodnog parenja.

U proizvodnji svinja se sve više koristi veštačko osemenjivanje. Razlozi povećanog korišćenja veštačkog osemenjivanja krmača su pre svega u sledećim prednostima:

- ekonomskim
- organizacionim
- zdravstvenim

Ekonomski razlozi: Za isti broj krmača potrebno manje nerastova, potreban je manji prostor, manje rada oko nege i ishrane nerastova, ušteda u hrani i potrošnji vode. Najveća ekonomična korist od korišćenja veštačkog osemenjivanja krmača je u tome što se koriste najkvalitetniji, najčešće ispitani i u testu najbolji priplodnjaci, koji daju proizvode (prasad, tovljenike, buduća grla za priplod) veće, značajno veće produktivnosti, (brži rast, manji utrošak hrane, veća plodnost, više mesa, bolje cene proizvoda...) što na kraju donosi veći profit.

Organizacioni razlozi: U situaciji kada se u svinjarstvu koristi veštačko osemenjivanje, nameće se potreba za boljom organizacijom. Postojanje centra za veštačku oplodnju zahteva da se odgajivači bolje i efikasnije organizuju, kako bi na najbolji način pravilno koristili nerastove centra. Korišćenjem V.O. ostvaruju se bolji proizvodni rezultati, dobija se više i kvalitetnijih proizvoda koje treba komercijalizovati, za šta je potrebno više znanja i odgovarajuća organizacija.

Najbolje je ako je centar V.O. vlasništvo udruženih odgajivača koji se tako udruženi dogovaraju, organizuju, kako bi svako od korisnika imao što više ekonomske koristi. Npr. odgajivači se dogovore kada će ko da zaluči svoje krmače kako bi se organizovano, za tačno dogovoreno vreme, pripremio seme nerastova, a po želji i zahtevima proizvođača. Kod nas za sad ovakvi centri u vlasništvu udruženja ne postoje ali se nadamo da će sa jačanjem udruženja doći i do formiranja ovakvih centara.

Zdravstveni razlozi: su i najveći. Normalno je da se u centru za V.O. drže samo zdravi, kontrolisani nerastovi. Dakle, pridržavanjem ovog pravila nije moguće među populacijom svinja korisnika ovakvog načina pripusta, širiti zarazna oboljenja, za razliku od prirodnog parenja, kojim se upravo i najviše prenose zarazne bolesti.

Uvođenjem veštačkog osemenjivanja krmača, eliminisali bismo preterivanje priplodnika iz dvorišta u dvorište, kao i odvođenje krmača na pripust kod nerastova u komšiluku, čime bismo značajno ograničili širenje zaraznih bolesti u našem svinjarstvu.

Ubeđeni smo da je neophodno, i to odmah zakonom zabraniti nekontrolisano ili bilo koje preterivanje, mešanje svinja različitih proizvođača.

Država, ili bolje reći lokalne samouprave bi trebalo pre svega zbog koristi za odgajivače, kao i opšteg interesa da podrže otvaranje centra za V.O. krmača.

PROIZVODNJA RAKIJE

Pod proizvodnjom prirodne rakije, podrazumeva se da su to alkoholna pića dobivena fermentacijom-alkoholnim vrenjem voća. Zavisno od koje vrste voća su proizvedene nose ime: šljivovica, kruškovača, komovica, jabukovača, kajsijevača, višnjevača i ostale vopćne rakije. Sve prirodne rakije dobijaju se postupkom destilacije u rakijskim kotlovima (kazanima i najčešće su izrađeni od bakra) ili u destilerijama, pri čemu se fermentisana tečna smeša zagreva, alkohol se izdvaja u obliku pare i hlađenjem opet prelazi u tečno stanje. Alkohol se izdvaja iz smeše kao jedinjenje sa nižom tačkom ključanja. Sadržaj alkohola u predestilisanjoj tečnosti može se povećati ponovnim destilacijama, uz smanjenje ukupne zapremine tečnosti.

Kazani za pečenje rakije-aparatura za destilaciju rakije iz fermentisane tečnosti obično se sastoji od kazana koji je povezan sa uspravnom- parovodnom cevi u koju odlaze alkoholne pare tokom zagrevanja. Parovodna cev alkoholne pare vodi do kondenzatora gde se pomoću struje hladne vode vrši potpuna kondenzacija alkoholnih para u tečno stanje.

Proces proizvodnje destilovanih alkoholnih pica poznat je još od najranijih vremena, nove tehnologije omogućavaju dobijanje sve kvalitetnijih proizvoda. Tehnološki postupak dobijanja rakije sastoji se od četiri osnovne faze i to:

- mlevenje, sitnjenje ili muljanje plodova
- fermentaciju ili alkoholno vrenje- prevođenje šećera u alkohol i ugljen dioksid (CO₂), uz pomoć mikroorganizama, ponekad uz dodavanje kvasca
- destilacija- tehnološka operacija izdvajanja alkohola iz fermentisane smeše- popularno pečenje
- starenje ili odležavanje- rakija se presipa u hrastovu burad u kojima odležava od dve do dvanaest godina. Za to vreme dolazi do razvijanja ukusa, arome i boje određene vrste rakije.

Kvalitet date voćne rakije determinisan je Pravilnikom o kvalitetu a to ko, na koji način, kako i pod kojim uslovima može da se bavi proizvodnjom i prometom rakija determinisano je kroz Zakon o rakijama i drugim alkoholnim pićima.

KVALITET USLUGA U RURALNOM TURIZMU

U današnje vreme pojam kvaliteta se postavlja kao temeljna odrednica uspešnosti poslovanja i razvoja. S obzirom na složenost turističke delatnosti, kao i na veliki broj usluga koje predstavljaju njenu osnovu, izuzetno je važno povezati strategiju i politiku razvoj ruralnog turizma i shodno tome uočiti one elemente koji su važni za upravljanje kvaliteta u njegovom razvoju.

Uspostavljanje kvaliteta je ključni zahtev za zadovoljavanje potreba posetilaca koji za uzvrat treba da obezbedi poslovnu prednost na sve konkurentnijem tržištu. Koncept integrisanog menadžmenta kvaliteta se tek od skora primenjuje u turističkoj industriji, prvobitno kroz seriju projekata sponzoriranih od strane Evropske Komisije koji su se fokusirali na urbani, obalni i ruralni turizam. ima ključnu ulogu u poboljšanju konkurentskih pozicija sektora ruralnog turizma, dok u isto vreme štiti društveni i kulturni identitet i identitet životne sredine. Većina istraživanja kvaliteta turizma se fokusira na kvalitet usluge u sektoru ugostiteljstva i posebno na merenje mušterijine percepcije kvaliteta. Malo u literaturi ima o integraciji kvaliteta u sve vidove turističkih preduzeća; npr: postizanje kvaliteta u marketingu, proizvodne inovacije, smeštaj, manifestacione i rekreativne mogućnosti. Bez pažnje posvećene integraciji kvaliteta u sve aspekte planiranja, upravljanja i procenjivanja turističkih proizvoda. Kvalitet se posebno snažno vezuje za četiri cilja strategije ruralnog turizma:

1. Održavanje i povećanje dostupnosti i kvaliteta zapošljavanja u preduzećima ruralnog turizma
2. Obezbeđivanje da je visok kvalitet očekivanja posetilaca u seoskoj sredini dostupan svima
3. održavanje i poboljšanje kvaliteta ruralne sredine
4. širenje koristi koju donosi turizam kroz ruralne zajednice

Strategija ruralnog turizma sa posebnim osvrtom na kvalitet usluga zahteva integrisani pristup postizanju ovih ciljeva, prepoznavanje da se oni međusobno pojačavaju i da se mnoge akcije mogu preduzeti da bi se postigli pojedinačni ili pak celokupni ciljevi postizanja kvaliteta u ruralnom turizmu.